

ROZPRAWA (410) *sb f*

rof-, ros- (401), roz- (9).

o oraz oba a jasne.

sg *N* rozprawa (235). ◇ *G* rozprawy (72). ◇ *D* rozprawie (4). ◇ *A* rozprawę (18). ◇ *I* rozprawą (6). ◇ *L* rozprawie (38). ◇ *pl N* rozprawy (4). ◇ *G* rozprów (2). ◇ *D* rozprawám (1). ◇ *A* rozprawy (10). ◇ *I* rozprawami (2). ◇ *L* rozprawách (16); -ách (12), -ach (1) *RejZwierc*, -(a)ch (3).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (sześć z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

1. *Mówienie*, *wypowiedź*; *rozmowa*, *dyskusja*; *discussio BartBydg*; *disputatio PolAnt*; *disceptatio Mącz* (70): *BartBydg* 43b; A tak iuż cie tu Bog żegnay dofyć tey rosprawy *RejJóz* F4v, C5v, D6v *margin*, M7; *RejKup* n2v; Ale kiedybyś spytał przy iakiey rosprawie/ Co też ieft najlepzego ná tym świecie prawie. Wierz mi iżbyś wślyżał sentencie rozne *RejWiz* 11, 46, 97; *BielKron* 443; *Mącz* [388]a; A nákoniec po inych rosprawach tedy ich pytał/ coby tácy śludzy záflużyli/ ktorzyby [...] *RejPos* 250v, 250v, 316; *RejZwierc* [213]v; *RejPosWstaw* [1102]; *PapPan* V4; Iuż nie oná twarz mégo [*Hektora*]/ ni oná poštawá/ Ani oná bebezpieczna/ y mężka rosprawá *Górntroas* 34; ácz Pan Chrytus rosprawę Chrześciańską zámknął tylko w te dwie słowká: ták ieft: ábo nie *PowodPr* 47.

rozprawa około kogo (1): iakoż tu z rosprawy tey Páńskiey około tego dośtoynego Apoštoła świętego możemy fie napirwey náuczyć/ co ieft krolesthwo Páńskie *RejPos* 315.

rozprawa między kim (pl) (1): Krotka rozprawa między trzemi osobámi/ Pánem/ Woytem/ á Plebanem. *RejRozpr* A.

rozprawa z kim (20): Dzień [...] ku rozprawie z kxiążety y z ludzmi ryczerzkami: niegodny. *FalZioł* V 52v; *RejJóz* M; *RejKup* h4v; *RejZwierc* 65v; *OrzQuin* A4; TO záłobliwe vciążenie Pána náłzega dzyało fie [...] prawie w oštátnich rosprawach ze zwolenniki swoimi *RejPos* 333v, 269v, 299, 326v; niewiem coby zá rosprawá owcam z wilkiem *CzechEp* 90, 319. *Cf Zwrot*.

rozprawa o kim, o czym (7): *RejWiz* 176; Z ludźmi mądrymi mieway rozmowy twoie/ á o zakonie Nawyższego niechay będzie wślytká rosprawá twoiá. *BibRadz Eccli* 9/21; *RejPos* 276 [2 r.]; *BudBib Eccli* 9/21; *CzechEp* 236; *PowodPr* 46.

rozprawa czyja [w tym: pron poss (14), G sb i pron (14), ai poss („Pańska”) (3)] (31): *RejPs* 27v; *MurzHist* R2; Acz niektorzy ná świecie z mych fie náuk śmieią/ Mowiąc: iż me rosprawy k śzalonym podobne *RejWiz* 49, 10; *BibRadz* I 274, *Iob* 13/6, *Eccli* 9/21; *OrzQuin* A4; *Górndworz* C8, V6; Co śzyrzey zrozumiemy s tych rospraw Páńskich niżey nápisanych *RejPos* 250; O czym śzyrzey wślyżymy z rosprawy tych świętych zwolennikow Páńskich s thym Pánem swoim. *RejPos* 299, 38, 84, 134, [254] [2 r.], 269v (17); tedybyś sobie czytał *Philozophy*/ hiŝtoryki piękne/ ony ich wdzięczne śprawy y rosprawy *RejZwierc* 160; *BudBib Eccli* 9/21; *CzechEp* 319; Serce mi zákwitnie prawie/ Przy twéy przyiemnéy rosprawie *KochSob* 69.

Ze zdaniem przydawkowym (1): Ná ten czás ty rosprawy y myedzy pogány/ Iáwnye od wślytkich śamych bywály ślychany/ Iż okazał wyelką moc śwá Pan náłz *LubPs* cc5v.

[*G* sg w funkcji orzecznika: kto [jakiej] rozprawy [= jak się wypowiadający]: ty pánny ktore mi W.K.M. okazać raczył/ ták piękne śá/ y mądrye rosprawy/ iż rozeznáć nie mogę ktoráby mi z nich obráć. *HistFort* g4.]

W połączeniu szeregowym (1): kto iedno [...] przyfluchawa fie prawdziwym słowom/ rozmowam/ á rosprawam o świętym Bołtwie twoim *RejPos* 276.

Zwrot: »rozprawę mieć [z kim]« [szyk zmienny] (9): *RejKup* Tv; *RejWiz* 166, 176; kto ma s chytremi pániami rosprawy/ Acz nie Ieleń ále Woł/ pewnie z niego práwy. *RejZwierz* 42v; Historia piękna [...] / o onych rosprawach kthore Anyoł miał z oną pánną *RejPos* 269v *margin*, 84, 104v, 250v, 271.

Szereg: »rozmowy a rozprawy« (1): iż [...] y drugiego zá łobą pociągnąć pothym możesz/ w rozmowach á w rosprawach swoich o tym Pánu swoim *RejPos* 276. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Przen (1): racz i ti moię tę kwapioną Pracą [tj. „Satyra”] za wdzięczne przyiąć, a śwą przyrodzoną Ludzkość okazać przeciw tey łefney potworze, [...] Płocha twarz (baczę to łam) i łmiełzna połtawa, VWięc niewiem iaka przitim będzie i rosprawa. *KochSat* ktv.

2. Tekst zawierający rozważania religijne lub naukowe, też wyjątkowo tekst literacki (310): czyniąć krotkie wżytkiey tey rosprawy zámknienie/ to mowię/ com nie raz przedtym mowił: iż [...] *CzechEp* 426.

rozprawa o czym (1): Rospráwá czudna á tych czáłow bárzo potrzebna/ o wflugowaniu słowem Bożym w Kołsciele iego świętym *RejPosRozpr* b3.

rozprawa czyja [„nasza” = autora i czytelnika] (2): *Prot* E; Ależefmy ták dáleko záłzli s tą rosprawą náłzą/ wyłozymy y inłze vrzędy Kołcielne. *RejPosRozpr* c2v.

O tekście literackim (2): A tu niech będzie [!] Koniec tey náłzey rosprawy *Prot* E.

~ *rozprawa czego (1):* (nagł) Plautus. (-) [...] komedie to iefł rozprawy obyczaiow ludzłkich łkładał *BielŻyw* 120.~

a. Rozważania na piśmie; fragment tekstu im poświęcony; oratio, tractatio *Modrz* (305) :

rozprawa o czym (1): Then dzyewiáthy Rozdzyał zowá Zoroáltes/ bo tu będzie rospráwá o przeżrzeniu Páńłkim/ o mocy nádáney Płánetam [...]. Gdyż ten Zoroáltes był y Philozoph/ y Áłtrolog/ y Czárnokłięźnik. *RejWiz* 125, 32v, 63v, 107v, 142v, 158; *RejPosWiecz* 2 94v; *RejPosWstaw* 41v; *CzechEp* 289.

Ze zdaniem przydawkowym [w tym: zaimek pytajny „jako” (4), jako ‘że’ (1)] (5): A thu iefł rospráwá/ iáko bogáctwá/ ktho ich nie vmie z rozumem vżywáć/ wielkie niebełpieczeńłtwá káždemu zyednáć y przynieść mogą. *RejWiz* 9, 19v; *OrzRozm* A, Nv; Do czytelniká/ s łtrony tey figurki [= ryciny]/ máłuczka rospráwá/ iáko iey rozumieć. *SienLek* 54v.

a. Jedna z wydzielonych części, na które podzielony jest większy tekst, rozdział [w tym: żp w *RejAp* (80)] (291) : A tu iuż będzie Argument to iefł krotkie położenie porządkiem vczynione ná káždą Rospráwę z ołobná *RejAp* BB7v; Kto chce dołtáteczniey wyrozumieć o tey tho teráznieyłzey rospráwie/ tedy mułłi połpołu znieść áłbo przeczćić pirwłzą przed tą rospráwą połpołu s tą. *RejAp* 79; Thu iuż Apołtoł iefłcze iáwniey będzie rospráwował w kilku Rospráwach o zginieniu y bełtiey y páná iey *RejAp* 138, BB8, BB8 *żp*, 7v, 30v, [36]v (18); Náuki s tey rospráwy łwiętey krotko zebráne. *RejPos* 51; Co w tey Rospráwie obaczáć ku náuce mamy. *RejPos* 124v, 24v, 30v, 37, 45, 51 (34); *RejPosWiecz*² 95v *margin*; *RejPosWiecz*³ 99; *RejPosWstaw* 42; WEźmimy tedy początek tey rospráwy od wieku dziećinnego *ModrzBaz* 9v.

rozprawa na co [= *na temat tekstu; w tym: z liczebnikiem porządkowym (80)*] (81): Rośpráwá ij. ná Obiáwienie káp. j. *RejAp* 4v *żp*, 5v *żp*, 7v *żp*, 9v *żp*, 12v *żp*, 15v *żp* (80); Aug. w rośpráwie cxviii. ná Ewánieliá Iáná s. *RejPosWiecz*² 91 *marg*.

rozprawa na co [= *przeznaczona na dzień*] (1): Ná dzyeń návrocenia fwiętego Páwłá rośpráwá. *RejPos* 282.

rozprawa o kim, o czym (14): *RejAp* BB7v; Krotka Rośpráwá o iedynym Bołtwie we trzech perfonach *RejPos* 148, 83v *marg*, 125 *marg*, 148v *żp*; *RejPosWiecz*² 90, 90v [2 r.], 94 *marg*; *RejPosWiecz*³ 96; Nie trudno domácáć fię przyczyn ták wiela złego: ktore trzeba było przypomnieć tu w tey rośpráwie o Hetmánie. *ModrzBaz* 116, 76v; [Pocżyna się rośpráwá o rodzeniu człowieczym. *SienHerb* 442a (*Linde*)].

rozprawa czyja [w tym: „nasza” = *autora i czytelnika* (17), „swoja” (1)] (18): A dla tego ty pociefzliwe słowá tego nieomylnego połlá Páńkiego tu łobie ná początku they fwiętey rośpráwy fwoiey do wízu náłznych przynośimy *RejPos* 269v, 76v, 186v, 229, 233v, 242 (12); *RejPosWiecz*² 93, 95; *RejPosWiecz*³ 99; Wízákże słow tych kthorełmy łobie zá fundámient tey rośpráwy náłzey záłożyli z lištu Páwłá s. s pilnołciá napirwey pośłuchaymy. *RejPosWstaw* 41v, 21v, 110v.

Ze zdaniem przydawkowym [zawsze: *zaimek pytajny „jako”*] (8): A to iuz będzie rośprawa trzecia iako Iozeph będącz w więzieniu łny wykładał *RejJóz* I5v, C3v; *RejAp* BB7v [2 r.]; Tu iełt rośpráwá iáko fie maia zachowáć łprawcze kołcyelni/ y yáka iełt zapláthá dobrych á iáka złych *RejPos* 21v *marg*, 86v *marg*, 125 *marg*, 295 *marg*.

Z liczebnikiem porządkowym [w tym: *w funkcji tytułu* (85); *rozprawa + liczebnik* (178), *liczebnik + rozprawa* (4)] (182): A to rośprawa czwarta *RejJóz* K3, C3v, I5v, L2v, L8, M8 (11); Pirwíza Rośpráwá o położeniu y o częłciach kłiąg tych *RejAp* BB7v; A to będzie Rośpráwá ij. *RejAp* 3v; co zrozumiemy s tey Rośpráwy. Ktora będzie xxxv. *RejAp* 75, 1, 6, 7v, 10, 15 (86); Ná Ewányeliá s. Ianá/ w rośpráwie xxvj. *RejPosWiecz*² 96 *marg*, 90v *żp*; *RejPosWiecz*³ 96, 96v *żp*. Cf *rozprawa na co*.

Formuły tytułów z liczebnikiem porządkowym w RejAp: *rozprawa* (29), *a to rozprawa* (22), *a to będzie rozprawa* (17), *a to już rozprawa* (8), *a to już będzie rozprawa* (4), *a to jest rozprawa* (3), *a to już jest rozprawa* (2).

3. Treść, układ treściowy [czego] (2) : Tego Płalmu rośpráwá tá iełt. I. Wyznánie dziwnych łpraw Bołkich [...]. II. Pirwíza przyczyná dzyękowánia [...] *LubPs* Cv *marg*; ták ábowiem Y lámo płożenie [!] y wízyłtká rośpráwá Tey Komoediey, przez cię wtráf przyłtołowána *CiekPotr* 55.

4. Rozstrzygnięcie wątpliwości, sporu; decisio Cn (10) : A gdziebysmy wziemi niebeli na wieczce z glówná rozpráwá *ComCrac* 17, 21; Potym krolewná pośłala/ áby pokoy miedzy łobá mieli áż do rośpráwy *BielKron* 380v, 131; *Mącz* 384c.

rozprawa czego (1): iz tam nieiełt napifáno ani dolozono gdzieby [= *gdyby*] czy Commiflarze miedzi łobá niezgodni a rozni beli, ktobi dálze vznanie a rozpráwę tych odezwow czynicz myel. *ComCrac* 14.

a. Sprawa sądowa (3) : do rośprawy stawil za fię Brołzk Buinik Iakuba Wecka *ZapKościar* 1581/25.

Zwrot: »rozprawę mieć [z kim]« (1): (*nagł*) Odpowiedz którą Soboczski przynosił od Cześnarza Tvreczskiego [...] (-) [...] O rozprawą kthorą myał s prethwiczem etc. Rekl Bassha [...] yvłz flyfecz ze yesth skaran *LibLeg* 7/99v.

Przen (1) : A czegoż iuż czekać małz? tylko iefzcze oney oftátniey rośprawy/ ábyś fie rośprawił á rozładził z onym oftátiecznieyłzym nieprzyiacielem swoim s śmiercią swoią *RejZwierc* 173v.

b. *Decydująca walka* [z kim] (1) : Y ty małz tu śwé mieyłce/ mężny Włodziłławie/ Bo widzę/ że z Krzyżaki czuiełz o rozprawie *KochProp* 10.

5. *Rozrządzenie, wyznaczenie, rozkaz, wyrok; designatio Mącz* (13) : ábowiem on flufłną rośprawą poftánowi wślytko ná ziemi *RejPs* 142; Bo tám [*na sądzie Bożym*] krotłza rośprawá/ á krotłze dekretá *RejWiz* 180v; *Designatio, Rozrządzenie/ rośprawá/ poftánowienie* yáko co ma być czyniono. *Mącz* 392c, 392d; ponieważł [*Stary Zakon*] záwiłł był w pokármách y w pićiu/ w rozmaítym vmywaniu/ y ćielełnym vřprawiedliwieniu/ áż do czáfu napráwy/ ábo leřzney rośprawy. *CzechRozm* 94v.

rozprawa czego [= *czego dotycząca*] (2): po rozprawie sprawy przy tey łtronie która zyłk otrzyma kocz [= *opłata sądowa*] zołtanie. *ComCrac* 17; *Mącz* 392d.

rozprawa około kogo (1): Tamze [*na sejmie*] [...] rozprawa nakoniec około tych, którzy przeciw Oiczyźnie naszej stawili się nigdziey porządnieysza [...] bydz niemoze *ActReg* 136.

rozprawa o czym (1): *Nuncupatorium seu nuncupatum testamentum*, Słowny teřtáment/ słowna rośprawá o swoyich rzeczách. *Mącz* 254d.

rozprawa czyja [*w tym: G sb* (2), *pron poss* (1)] (3): A w twoich [*Boże*] fie rośprawach dziwnie wślytko mieni. *RejWiz* 165; *RejPos* 327. *Cf Wyrażenie*.

Wyrażenie: »rozprawa sądu« (1): Według tedy rozprawy Sądu ziemskiego, [...] pań Ioachim Belaw [...] odesłal do prawa nałzego marc. pięćdziesiąth *ZapKościer* 1580/9.

Szeregi: »rozprawa i postanowienie« (1): Turcy [*pokładali nadzieję*] w Alkoranie swoim á w rośprawach y w poftánowieniu Máhumetá łwego. *RejPos* 327.

»rozprawa i rozrządzenie« (1): *Sine designatione personarum et temporum*, Króm rośprawy y rozrządzenia ośób y czáłów. *Mącz* 392d.

»sąd a rozprawa« (1): iż łnadnie mogą pokáráć łprzećiwniki swoie. [...] á wzywác nád niemi dziwnych ładów á rośpraw *RejPs* 219.

6. *Czynny, działania, postępowanie* (5) : BOze wśfechmogący nałz: któryś iefł nad wśfe ine winiefiony wmoznołciach łtrałliwy wrośprawach *RejPs* 70v; (*nagł*) Latáłłcy. (-) TO z dawná y fortunny/ dom/ y z dobrá sławá/ Y w łwych rzeczách ná wślytkim/ z rołtropną rośprawá. *RejZwierc* 70.

rozprawa czyja (3): *RejPs* 123v, 124v; Iefłi kiedy pobożni przodkowie nałzy/ podobne Akty w kołściołách miewáli/ tedy to czynieli dla wiefłzey powážnołci mieyłc onych/ áby też do nich rośprawy łwe łtołowali *PowodPr* 53.

Zwrot: »rozprawy sprawować« (1): rośprawy nałfe: ktorebychmy tełz tu łprawowac mieli racz miły panie tak miedzy nami łłafowac iakoby ninaczem przez nas niebyło obrazono łwięte imię twoie *RejPs* 123v.

a. [*O współzyciu płciowym*]:

Zwrot: »z sobą rozprawę mieć«: [starczy oskarżali Zuzannę:] Ale my będąc w kącie w onym ogrodzie/ widząc taką nieprawość/ przyśkoczyliśmy do nich y widzieliśmy ze z sobą rozprawę mieli [vidimus eos pariter commisceri; będąc pośpołu BudBib]. *Leop Dan* 13/38 (*Linde*).]

7. Sprawa: to, co się dzieje, o czym się myśli, co czego dotyczy (14) : Owa krotka rozprawą tu nálze mielzkánie *RejWiz* 83v, 20; Tho iest natrudnieyíza rozprawá miedzj inemi trudnemi rozprawámi/ iáko mamy ty powołáne y ty wezwáne rozumieć. *RejPos* 238v; Nie wdawał íe ten Pan [...] áni zwolennicy iego w żadne łády áni w żadne rozprawy tego fwiátá. *RejZwierc* 192v, 191, 191v, 242; *PowodPr* 54.

rozprawa czego (1): abowiem tobie łá poruczony wízytki rozprawy nieba y ziemie *RejPs* 123v.

rozprawa o czym [= czego dotycząca] (1): A miła otem rozprawa Zá małem vpokorzenjm Być práwie fwiety m ftworzenjm. *RejKup* 15v.

rozprawa czyja (1): takowi nic íe niedzielá od onych ktorzy okazuią comedie to iest rozprawy ludzkie *BielŻyw nlb* 10.

Wyrażenie przyimkowe: »po rozprawie« = koniec sprawy (2): *RejZwierz* 53v; Zła Fiedurowa/ Ítoi w mecie [tj. na pozycji szachowej grożącej matem] práwie/ Tufzá/ że będzie rychło po rozprawie. *KochSz Cv*.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (2)* : Defensio, rosprava *BartBydg* 39b; *Mącz* 405d.

Synonimy: 1. rozmowa; 4. rozsąd, rozsądek.

Cf [ROZPRAWIE], ROZPRAWIENIE